

DE VIJVER IN DEN TERRASSEN-AANLEG VAN HET KERKHOF TE STETTIN.

En daar niet voor den enkeling, doch voor een ieder hier een troostrijke taal gesproken moet worden, heeft men de graven sedert onheugelijke tijden met bloemen getooid, want

....Ach.... der Menschliche Liebe ist
nirgends so viele,
Als hier am letzten Wanderziele;
Ihre Rosen und Dornen streuet sie mild,
Über das tränenreiche Gefild”.

Als beelden van liefde en trouw, heeft Ten Kate de nederige grafbloemen bezongen in:

Bleicit, gij peoniës, viooltjes, seringen,
Schudt, o gij takken, uw goudregen zacht,
Blijf kamperfoelie, den lijksteen omringen
Tot hij verdwijnt in een bloeiende pracht.

Blinkt er en geurt er gij heerlijke rozen
Liefelijk gemengeld in sneeuw wit en rood.
Zoo heb ik haar eens van schoonheid zien
blozen,
Zoo zien verbleeken in 't uur van den dood.

Veel te dikwijls plant men echter tuinplanten, die door hun opvallende kleuren de stemming van een overigens sobere steenrij verbreken, zoodat ook hier alleen orde en harmonie verkregen kan worden, door de vrijheid van zelf tooien der graven te beperken en te onderwerpen aan zekere be-

palingen, welke het geheel ten goede komen en toch speling laten voor persoonlijke voorliefde. Op het MünchenerWaldfriedhof zijn papieren kransen verboden, in Linden wordt evenals in Stettin de grafverzorging door de directie geleid, opdat de pralende pronk van pot- en perkplanten gedeeltelijk vervangen wordt door de stemmig-liefelijke Erica en Callunasoorten, varens, viooltjes, primula's, maag-

depalm, lelietjes der dalen, klimop en wat vrouw Natura meer biedt aan eenvoudig plantenleven. Ook dit onderdeel der kerkhofkunst — vaak overgelaten aan kleine tuiniertjes, die natuurlijk fel zich overal kanten tegen deze hun benadeelende verzorging — verdient volle aandacht van hen, die onze doodenakkers weer willen verheffen tot oorden van herdenking, kunst en natuurwaardering, of de bepalingen willen nakomen van het „Ive Congrès d'Art Public”, waar in de 2e sectie geformuleerd werd, dat: „Les cimetières doivent être dans leurs ensemble, expressifs de dignité, pour l'hommage public aux morts de la commune”, en „La commune a le devoir d'éviter que l'aspect des cimetières ne soit ce qu'il est en général: un composé d'alignements de tombeaux disparates abaissant l'hommage public aux morts”.

Stettin heeft de bloemenverzorging zóó ernstig opgevat, dat de kweektuin acht warme kassen en 600 broeibakken bezit, terwijl de boomkwekerij een oppervlakte van meer dan 15.500 vierkante meter beslaat.

Dat er ook in ons land rekening gehouden wordt met de nieuwe in het buitenland reeds ten deele verwezenlijkte denkbeelden, stemt ieder voor kerkhofschoon gevoelend mensch zeker tot verheugen, maar dat het anarchisme op nog pas geopende kerkhoven direct zich meester maakt van de grafteekens

leert helaas weer een vluchtig bezoek van het nieuwe Kerkhof der Ned. Herv. gemeente aan de Haagsche schouw te Leiden.

De gemeente architect W. C. Muller heeft met groote piëteit het aan de begraafplaats liggende boschpark van een voormalige buitenplaats, waarvan het heerenhuis als ontvanggebouw dienst doet, ongeschonden gelaten. Een schilderachtige vijver ligt er stemmingsvol als een „Totenmeer” tusschen eerwaardig geboomte. Alle factoren werken hier mede om een het ideaal nabije be-



DE OMGEVING VAN DE ROMAANSCHIE KAPEL (STETTIN).

graafplaats te verkrijgen, maar ijzeren kransen onder schuine afdakjes, afgeknotte zuiltjes en dergelijke verschrikkingen dreigen ook hier met hun grove banaliteit de natuurlijke schoonheid van dit doodenoord afbreuk te doen, en elke afwijking, elke misgreep ten opzichte van het juiste karakter zal zich dáár scherper dan op een nog jong kerkhof doen gevoelen, omdat we in een zoo eerwaardige omgeving gevoeliger zijn in het onderscheiden van harmonie of wanklank en de kleinste dissonant de poëzie kan verstoren. Waar we in deze regelen verschillende wegen hebben aangewezen, die er toe leiden meer weloverwogen schoonheid te scheppen op de doodenakkers, daar moeten we, gekomen aan het eind onzer beschouwingen, niet vergeten met een enkel woord gewag te maken van het plaatsen van vogelbronnen en voederbakjes, want al mag Lady Macbeth ook van een vogel (de uil) getuigen:

... 's noodlots wachter
Wiens nachtgroet onheil krijstcht",

toch zal menige „De profundus” biddende bezoeker zich verheugen aan het troostrijke gezang van de kerkhofvogels. Mogen de

tegenwoordige begraafplaatsdirecties hierbij het schoone voorbeeld van den grootsten deutschen dichter der middeleeuwen, Walther van de Vogelweide herinneren. De bijnaam „van de Vogelweide” zou hij ontvangen hebben naar de merkwaardige bepaling in zijn uiterste wilsbeschikking, die behelst, dat in de vier nissen van zijn onder een lindeboom van het Lorenzo-klooster te Würzburg te plaatsen grafzerk dagelijks versche weite zou gestrooid worden, opdat de vogels steeds bij hem nog een voederplaats zouden vinden.

Al hetgeen hier medegedeeld is over het medeleven met de groote aestetische cultuur, die ongetwijfeld in onze eeuw de menschheid veredelen zal, zegt ons dat, hoe nieuw het denkbeeld ons mag toeschijnen en hoezeer we daarmee nog vertrouwd moeten raken, ééns ook voor ons de tijd zal aanbreken, waarin we de aestetische eischen van onze kerkhoven zullen formuleeren in wetten en verordeningen, evenals dit gelukkig nu reeds bij het bouwen en bij de ontsiering van stad en land door reclameborden het geval is.

Nu staan we weer aan den vooravond van Allerzielendag, nu zullen weer in alle groote

en kleine steden, in dorpen en gehuchten de geloovigen tot de graven gaan. Ook in ons land zal men, gedachtig aan Vondels woorden „de liefde is sterker dan de dood” de afgestorvenen herdenken en frische bloemen neerleggen op de laatste rustplaatsen, als beelden van aandoenlijke vergankelijkheid en schoone opstanding.

Zoo wordt het ons overal be-
wezen, in het stille melancholische herfst-
woud vol stervensgeuren en halfdoode schoon-
heid; in het deemoedig planten van bloemen

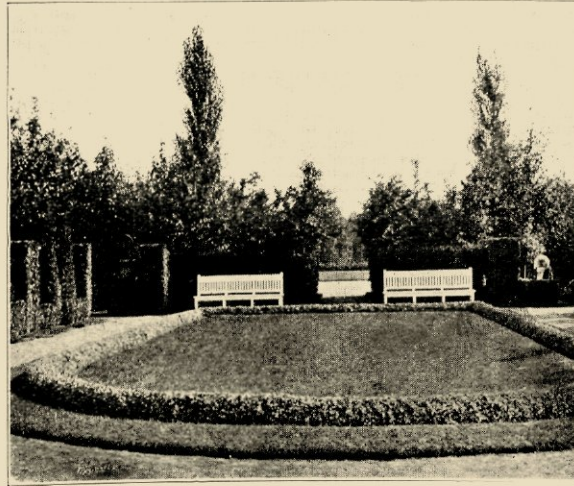
en het neerleggen van kranzen op „Aller-
zielen”, dat Ten Kate filosofisch waar
was toen hij dichtte:

Zou men de
plaats der ont-
binding zoo
toeien

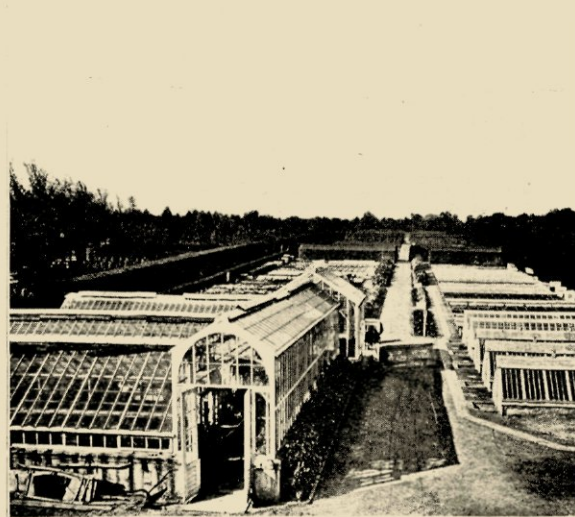
Zou men de gra-
ven met bloe-
men bestrooien
Als er niets ware
in den dood
dan de dood?
Maar uit den
dood wordt
het leven ge-
boren.

Daarom ook drin-
gen de bloemen naar voren

Diep uit des aardrijks gesluierden schoot.
Arnhem, October 1914.



INTIEME DOODENHOF, WAAR EEN EFFEN GAZON EEN
GEMEENSCHAPPELIJK GRAF BEDEKT.



OVERZICHT VAN DE KERKHOFWEEKERIJ TE STETTIN.